

УДК 94(4)“1990/1998”:94(430)

Ганна Харлан*

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА В КОНТЕКСТІ РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (1990–1998 рр.)

У статті розглядається східноєвропейська політика Федеративної Республіки Німеччина в контексті розширення Європейського Союзу. Проаналізовано причини формування, основні риси, пріоритети та наслідки реалізації нової східноєвропейської політики ФРН зазначеного періоду.

Ключові слова: Федеративна Республіка Німеччина, східноєвропейська політика, Європейський Союз.

Актуальність теми зумовлена значенням позиції Федеративної Республіки Німеччина щодо розвитку та поглиблення європейської інтеграції, зокрема в контексті розширення Європейського Союзу. Сучасна Німеччина як політичний та економічний лідер серед держав Європи постає своєрідним локомотивом європейських інтеграційних процесів. Без згоди ФРН нові держави-члени, а також кандидати на вступ, навряд чи зможуть отримати достатню підтримку своїх позицій у Європейському Союзі. Тому наукове дослідження позицій провідних політичних сил ФРН щодо європейської інтеграції становить суттєвий теоретичний і практичний інтерес, зокрема, для зовнішньополітичного курсу України.

Окремі аспекти німецької східноєвропейської політики в контексті розширення ЄС висвітлюються в працях зарубіжних та вітчизняних істориків. Зокрема, серед німецьких досліджень з означеної проблеми варто назвати праці Грегора Шьольгена, Мартіна Єрабека, Ханса Мауля, Гюнтера Хельманна, Ернста Отто Сцемпіеля, Арнульфа Барінга та ін.¹

---

* Ганна Харлан — аспірантка відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України, annaharlan@ukr.net.

¹ Schöllgen G. Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland von den Anfängen bis zur Gegenwart. — München: Verlag C.H. Beck, 2004. — 248 S.; Schöllgen G. Der Auftritt Deutschlands Rückkehr auf die Weltbühne. Berlin: Propyläen Verlag, 2003. — 176 S.; Jerábek M. Deutschland und Die Osterweiterung Der Europäischen Union. — München: Verlag C.H. Beck. — 2011. — 374 S.; Jerábek M. Das vereinigte Deutschland und «neue deutsche Aussenpolitik». Diskussion in den 90er Jahren // Studia Germanica et Austriaca 2002. — № 2. — S. 24–36; Maull Hanns W. Die deutsche Außenpolitik am Ende der Ära Kohl. — In: Jahrbuch für internationale Sicherheitspolitik. — 1999 — S. 172–174; Hellmann G. Deutschland, Europa und Osten // Internationale Politik. — 2007. — № 3. — S. 20–28; Ernst-Otto Czempiel. Die Rolle Deutschlands in der neuen Welt(un)ordnung // Gewerkschaftliche

Також зазначена проблема певною мірою досліджена в роботах російських германістів: Павлова Н.В., Погорельської С.В., Шпільова Д.А., Зайцева А.В., Шелудченко Н.П. та Іорданської Е.² Особливо варто відзначити дослідження Сербіної А.С., в якому авторка здійснила спробу проаналізувати політику Німеччини щодо країн Центральної і Східної Європи в контексті розширення ЄС.³

У дослідженнях провідних українських германістів розглядається широке коло проблем зовнішньої політики об'єднаної Німеччини. Насамперед варто зазначити праці Мартинова А.Ю., Кудряченка А.І., Кондратюка С.В., Кривоноса Р., Солошенко В. та ін.⁴ Окремі аспекти східноєвропейської політики ФРН у контексті розширення ЄС досліджені Горбач Ю.С., Шиловой С.О., Копійкою В.В., Віднянським С.В. та Мартиновим А.Ю., Кіш Є.Б.⁵

Monatshefte. — 1992. — № 10. — S. 613–620; *Arnulf Baring*. Es lebe die Republik, es lebe Deutschland! // Stuttgart. — 1999. — S. 250–271.

² *Павлов Н.В.* Внешняя политика ФРГ в постбиполярном мире / Н.В. Павлов; Ин-т мировой экономики и международных отношений. — М.: Наука, 2005. — 410 с.; *Павлов Н.В.* Внешняя политика Берлинской республики: новый «германский» путь? // Мировая экономика и международные отношения. — 2005. — № 2. — С. 63–75; *Павлов Н.В.* Германия: QUO VADIS? // Мировая экономика и международные отношения. — 2006. — № 3. — С. 31–40; *Погорельская С.В.* Внутривнутриполитические аспекты новой германской внешней политики // Мировая экономика и международные отношения. — 2001. — № 7. — С. 91–100; *Шпилев Д.А.* Системная трансформация в интерпретации политического руководства Германии. Нижний Новгород. Изд. НИСОЦ. — 2012. — 131 с.; *Зайцев А.В.* Внешняя политика ФРГ: поиск баланса между европейской интеграцией и национальными интересами // Вестник МГОУ. Серия «История и политические науки». — 2012. — № 1. — С. 34–44; *Шелудченко Н.П.* Новая «восточная» политика ФРГ в 1990–2005 гг. // Вестник МГОУ. Серия «История и политические науки». — 2013. — № 1. — С. 10–16; *Иорданская Э.* Расширение ЕС на восток: позиции Германии // Мировая экономика и международные отношения. — 2002. — № 2. — С. 67–74.

³ *Сербина А.С.* Политика Германии в отношении стран Центральной и Восточной Европы в связи с расширением ЕС (1990–2007 гг.) // Автореф. дис. канд. ист. наук: 07.00.03. — Томск, 2011. — 29 с.

⁴ *Кудряченко А.І.* Європейська політика Федеративної Республіки Німеччини (1970–1991 рр.). — К., 1996. — 239 с.; *Мартинов А.Ю.* Українсько-німецькі зв'язки у контексті європейської інтеграції: Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.02. — К., 1997. — 23 с.; *Мартинов А.Ю.* Об'єднана Німеччина: від «Боннської» до «Берлінської» республіки. — К.: Корпорація, 2006. — 447 с.; *Кондратюк С.В.* Європейська політика об'єднаної Німеччини: Монографія. — К., 2008. — 264 с.; *Кривонос Р.А.* Німеччина в структурі європейського співробітництва // Автореф. дис. канд. пол. наук: 23.00.04. — К., 2002. — 22 с.; *Солошенко В.* Українсько-німецькі відносини у 90-х роках ХХ століття: Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.02. — К., 2005. — 21 с.

⁵ *Горбач Ю.С.* Взаємовідносини Німеччини і країн Вишеградської групи (1991–2004 рр.). Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.02. — К., 2005. — 22 с.; *Шилова С.О.* Російсько-німецькі відносини у 90-ті роки ХХ століття. Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.02. — Донецьк, 2008. — 25 с.; *Копійка В.В.* Теоретичний та практичний виміри розширення Європейського Союзу // Автореф. дис. канд. пол. наук: 23.00.04. — К., 2004. — 24 с.; *Копійка В.В.* Європейський Союз: Досвід розширення і Україна. — К.:

Отже, підсумовуючи, можна зазначити, що східноєвропейська політика об'єднаної Німеччини в контексті розширення ЄС періоду 1990–1998 років не знайшла всебічного висвітлення та не стала предметом спеціального дослідження як в українській, так і в зарубіжних історіографіях.

Метою статті є висвітлення особливостей формування та реалізації східноєвропейської політики Федеративної Республіки Німеччина в контексті розширення Європейського Союзу в умовах радикальної зміни європейської системи міжнародних відносин після завершення доби «холодної війни».

Хронологічні межі статті охоплюють завершений історичний період. Нижня хронологічна межа зумовлена об'єднанням ФРН з НДР в єдину державу та радикальними демократичними перетвореннями в країнах Центрально-Східної Європи. Верхня хронологічна межа — 1998 рік — пов'язана з приходом до влади «червоно-зеленої» коаліції на чолі з Герхардом Шредером та, відповідно, формуванням нових зовнішньополітичних пріоритетів ФРН у східноєвропейському напрямку.

Федеративна Республіка Німеччина практично завжди мала значний вплив на перебіг подій у повоєнній історії континенту, зокрема, вона є однією з держав-засновниць та найбільшим донором ЄС. Після завершення «холодної війни» та об'єднання ФРН з НДР 3 жовтня 1990 року Німеччина набула якісно відмінного від попереднього статусу у світовій політиці, а її новий східний кордон автоматично став східним рубежем європейської спільноти. Натомість у країнах Центрально-Східної Європи на рубежі 1980–1990-х років відбулися радикальні демократичні перетворення, спричинені завершенням доби «холодної війни» та розпадом соціалістичної системи.

Об'єднана Німеччина зіштовхнулася з багатьма проблемами, що потребували невідкладного вирішення, водночас виникла нагальна потреба модернізувати зовнішньополітичний курс у східноєвропейському напрямку.

Перш за все, канцлер німецької єдності Г. Коль наполягав на необхідності розширення Європейського Союзу і відмічав, що західний кордон Польщі не повинен назавжди залишитися східним кордоном ЄС. Німеччина, на думку Г. Коля, має велику кількість прикордонних держав-сусідів, саме тому вона повинна бути оточена демократичними державами-союзниками, а розширення Європейського Союзу на Схід необхідне державам Центральної і Східної Європи для зміцнення політичної та економічної стабільності на всьому континенті. Канцлер Г. Коль був переконаний, що ЄС має допомогти остаточно подолати розподіл європейського континенту на Схід і Захід, а сильний і об'єднаний Європейський Союз зможе в майбутньому здійснювати вирішальний вплив на долю європейського континенту. Тільки сильний ЄС зможе попередити

Юрид. думка, 2005. — 448 с.; *Віднянський С.В., Мартинов А.Ю.* Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. — 395 с.; *Кіш С.Б.* Країни Центральної Європи в системі міжнародних інтеграційних процесів (1991–2007 роки): Автореф. дис. док. іст. наук: 07.00.02. — Ужгород, 2008. — 40 с.

повернення до національних держав зразка XIX століття і спільно із США взяти на себе відповідальність за долю світу⁶.

Цю позицію підтримував і голова Європейської Комісії Ж. Делор. За його словами, «кращою відповіддю Співтовариства на події в Центральній та Східній Європі має стати власний рух до інтеграції: єдиний ринок; соціальний вимір та права людини; економічний та валютний союз; прогрес у спільній зовнішній політиці та просування до політичного союзу... В цьому випадку динамізм інтеграції в Співтоваристві може стимулювати динамізм економічних та політичних реформ в інших країнах Європи»⁷.

Вже після завершення формального об'єднання Німеччини Г. Коль ініціював підписання низки нових східних договорів. 9 листопада 1990 року Г. Коль і М. Горбачов підписали договір про добросусідство, партнерство та співробітництво. Союз із Росією був потрібен Німеччині для забезпечення пріоритетних позицій у Європі. Водночас 14 листопада 1990 року був підписаний договір між Польщею та ФРН про непорушність кордону по Одеру-Нейсе. А 17 червня 1991 року Г. Коль і тодішній польський прем'єр-міністр Я. Білецький підписали договір про дружбу і добросусідство. Тим самим визнавалось, що в перспективі і цей «спірний» кордон у Європі зникне внаслідок успіху процесу європейської інтеграції. Європа, завдяки зусиллям Г. Коля, вступила у вирішальну фазу нової системи міждержавних відносин⁸.

Саме ФРН активно підтримала укладання так званих «європейських угод» із країнами Центрально-Східної Європи в 1991 році, що мали на меті наблизити економічно та політично ці країни до Співтовариства та відкрити перед ними перспективи вступу до спільноти. За німецького сприяння Польща, Угорщина та Чехословаччина спочатку стали повноправними членами Ради Європи, а потім отримали асоційоване членство в ЄС.

Натомість політика ФРН щодо нових незалежних держав Східної Європи в контексті розширення ЄС виявилася більш обережною, зважаючи на потенційні загрози, спричинені заключною стадією розпаду СРСР. ФРН першою з провідних західних держав визнала Російську Федерацію як правонаступника колишнього СРСР.⁹

Дипломатичні відносини між Федеративною Республікою Німеччина і Російською Федерацією були встановлені вже 26 грудня 1991 року.

Другим за значенням партнером серед нових незалежних держав Східної Європи для ФРН виступила Україна, для якої в переломний момент досягнення державного суверенітету одним із найбажаніших партнерів виявилася Німеч-

---

⁶ Шпилев Д.А. Системная трансформация в интерпретации политического руководства Германии. Нижний Новгород. Изд. НИСОЦ. — 2012. — С. 22.

⁷ Копійка В.В. Європейський Союз: Досвід розширення і Україна. — К.: Юрид. думка, 2005. — С. 245.

⁸ Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. — С. 260.

⁹ Павлов Н.В. Внешняя политика ФРГ в постбиполярном мире / Н.В. Павлов; Ин-т мировой экономики и международных отношений. — М.: Наука, 2005. — С. 192–193.

чина, що, зі свого боку, також сприяла розширенню зв'язків із новоствореною Українською державою. 26 грудня 1991 року ФРН однією з перших серед країн «Великої Сімки» визнала незалежність України. Дипломатичні відносини були встановлені 17 січня 1992 року¹⁰.

Проте, визнавши незалежність України й встановивши дипломатичні відносини, Федеративна Республіка Німеччина в числі інших країн Заходу до вирішення складних світових і європейських проблем, формування взаємовідносин з країнами СНД певний час підходила через призму взаємин із Російською Федерацією¹¹.

За схожим сценарієм розвивалась і ситуація з визнанням республіки Білорусь. Це відбулося на п'ять днів пізніше України — 31 грудня 1991 року.

Однак, якщо визнання ФРН Російської Федерації як правонаступника СРСР, а також України та Білорусі відбувалося практично одночасно, то у випадку з багатьма іншими пострадянськими країнами цей процес значно затягнувся. Німецька дипломатія дуже уважно стежила за політичними процесами в колишніх радянських республіках. Сумніви стосовно збереження цими країнами незалежності та (або) територіальної цілісності в недалекому майбутньому призводили до тривалого затягування процедури визнання, не кажучи вже про встановлення дипломатичних відносин (зокрема, так відбулося у випадку з Молдовою, встановлення дипломатичних відносин між якою і ФРН зайняло півроку)¹².

Об'єднана Німеччина, підтверджуючи незмінність свого політичного курсу і рішуче заперечуючи будь-який особливий «німецький шлях», демонструвала свою готовність до подальшої інтеграції в Європейському Союзі, аж до делегування йому певних повноважень суверенної держави. Не німецька Європа, а європейська Німеччина — це гасло, під яким уряд підписав Маастрихтський договір 1992р.¹³

Уже в червні 1993 року в Копенгагені Європейська Рада представила основні критерії членства в ЄС для країн Центрально-Східної Європи:

1. Існування стабільних демократичних інституцій;
2. Ефективне функціонування ринкової економіки;
3. Конкурентоспроможність на внутрішньому ринку Союзу;
4. Спроможність перейняти у повному обсязі *acquis communautaire*.

Крім того, важливою передумовою названо було внутрішню готовність ЄС до прийняття нових членів. У грудні 1994 року Європейська Рада затвердила стратегію підготовки до вступу. Її найважливішими елементами було названо

---

¹⁰ Верховна Рада України. Комітет з питань Європейської інтеграції: «Співробітництво України та Німеччини»: Парламентські слухання 16 листопада 2005 року. — К.: 2006. — С. 74.

¹¹ Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього. — К.: 2009. — С. 98.

¹² Фрольцов В.В. Признание ФРГ постсоветских государств: ключевые подходы и интересы // Розпад Радянського Союзу та міжнародні інтерпретації завершення «холодної війни»: 20 років потому. — С. 60.

¹³ Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього. — К.: 2009. — С. 91

багатостороннє розширення «діалогу», тобто спільні зустрічі представників усіх держав — асоційованих членів Центрально-Східної Європи з представниками держав — членів ЄС й підготовка країн-кандидатів до приєднання до внутрішнього ринку Союзу. 1995 року Європейська Комісія уклала Білу книгу, яка містила детальний опис кроків і цілей щодо досягнення необхідних вимог державами Центрально-Східної Європи¹⁴.

У другому півріччі 1994 року ФРН головувала в структурах ЄС. Саме на цьому історичному етапі постало питання підготовки ЄС до масштабного розширення на Схід. У цьому контексті важливе значення мала зустріч глав держав та міністрів закордонних справ 21 країни Центрально-Східної Європи та Європейського Союзу, що відбулася 10 грудня 1994 року в Гессені в межах засідання Європейської Ради. Подальша інституціоналізація відносин проходила в межах так званої стратегії вступу, якою було заплановано заснувати структуровані відносини з асоційованими членами з метою прискорення їх підготовки вступу до ЄС. Стратегія полягала в забезпеченні інституціональних умов належного функціонування розширеного Союзу, а її основним елементом визначено імплементацію внутрішньосоюзних норм і регулюючих правил асоційованими членами.¹⁵

На додаток до вже опрацьованих форм політичних консультацій було вирішено проводити зустрічі глав урядів і зовнішньополітичних відомств, а також заснувати спільні групи експертів для кожного з інтеграційних напрямів. Упродовж року від початку реалізації «стратегії вступу», тобто до грудня 1995 року, вісім з десяти центрально-східноєвропейських асоційованих членів Євросоюзу подали заяви про набуття повноправного членства¹⁶.

1 січня 1995 року Європейський Союз розширився за рахунок приєднання Австрії, Швеції та Фінляндії, і тепер до нього стали входити 15 держав.

Г. Коль був переконаним прихильником початку переговорів про вступ до ЄС. На цьому етапі ФРН наполягала на необхідності утворення «міцного ядра» принаймні у складі п'яти країн — Німеччини, Франції, Бельгії, Нідерландів і Люксембургу. Причому основу самого «ядра» мали скласти ФРН і Франція. Цей локомотив європейської інтеграції мав стати прикладом співробітництва та інтеграційним орієнтиром для інших країн. Тобто фактично йшлося про модель різних швидкостей європейської інтеграції. Г. Коль наполягав на потребі одночасного вирішення питання поглиблення європейської інтеграції, передусім щодо створення монетарного й політичного союзу, та підготовки європейських

---

¹⁴ Європейська інтеграція / Уклад.: М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; Пер. з нім. М. Яковлева. — К.: Вид. дім «Кієво-Могилянська академія», 2007. — С. 358–359.

¹⁵ Ковальова О. Інтеграційні стратегії країн Центральної і Східної Європи на сучасному етапі розширення Євросоюзу // Розширення ЄС. Аналітичний щоквартальник. — 2003. — № 1. — С. 29.

¹⁶ Ковальова О. Інтеграційні стратегії країн Центральної і Східної Європи на сучасному етапі розширення Євросоюзу // Розширення ЄС. Аналітичний щоквартальник. — 2003. — № 1. — С. 29.

структур до поступового розширення ЄС на Схід за рахунок вступу країн Центральної Європи¹⁷.

На думку російської дослідниці Е.Іорданської, інтереси ФРН зумовлювалися прагненням посилити свою роль за рахунок держав Центрально-Східної Європи. Їхні торговельно-економічні потоки були тісні пов'язані з Німеччиною: німецький експорт за 1993–2000 роки до країн Центрально-Східної Європи зріс у 2,8 разів, з 39,9 до 112,6 млрд. марок, імпорт — у 2,9 рази, що становило зростання з 34 до 101, 78 млрд. марок¹⁸.

Отже, входження держав Центрально-Східної Європи до європейського ринку відповідало інтересам Німеччини, сприяючи зростанню її економічного потенціалу. Крім того, ФРН була важливим інвестиційним партнером цих держав, отже, розширення Європейського Союзу на Схід мало збільшити її інвестиційну активність.

Проте німецький історик Арнульф Барінг все ж не вважає економічні мотиви домінуючими в позиції ФРН щодо розширення на Схід. Він вважає, що провідні економічні позиції Німеччини в Європі не обов'язково означають її домінування в Східній Європі. Разом з тим розширення євроатлантичних структур на Схід не може відбуватися без активної участі Німеччини. Таким чином, Німеччина між інтеграцією і розширенням у своєму геополітичному «середньому положенні» виступає стратегічним фактором першого порядку¹⁹.

Важливим кроком на шляху розширення Європейського Союзу на Схід стала зустріч керівників п'ятнадцяти країн-членів, що відбулася в Люксембурзі наприкінці 1997 року. Зокрема, на ній було вирішено, що п'ять держав Центральної і Східної Європи — Польща, Чеська Республіка, Угорщина, Словенія та Естонія, а також Кіпр незабаром будуть запрошені узяти участь у переговорах щодо їхнього вступу до ЄС. Паралельно Болгарія, Румунія, Латвія, Литва та Словаччина теж мали якнайшвидше наблизитися до європейської спільноти. Глави держав та урядів вирішили, що завдання на наступний рік — підготовка країн-претендентів до розширення, яка відбуватиметься поетапно. Кожен із кандидатів просуватиметься до вступу із своєю власною швидкістю, що залежатиме від ступеня його підготовленості²⁰.

Гельмут Коль вважав, що завдяки рішення у Люксембурзі насамперед зміниться становище Німеччини в межах Європейського Союзу, оскільки «східний кордон Німеччини більше не буде зовнішнім кордоном Союзу. Німеччина опиниться в центрі ЄС, оточена партнерами і друзями»²¹.

---

¹⁷ Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. — С. 260.

¹⁸ Іорданская Э. Расширение ЕС на восток: позиции Германии // Мировая экономика и международные отношения. — 2002. — № 2. — С. 67–74.

¹⁹ Arnulf Baring. Es lebe die Republik, es lebe Deutschland! // Stuttgart. — 1999. — S. 250–271.

²⁰ Кондратюк С.В. Європейська політика об'єднаної Німеччини: Монографія. — К., 2008. — С. 87–88.

²¹ Гюнтер М. Європейський Союз: сигнал для старту розширення спільноти // Німеччина. — 1998. — № 2. — С. 15.

Таким чином, східноєвропейська політика Федеративної Республіки Німеччина в контексті розширення Європейського Союзу в 1990–1998 роках позначилася суттєвими змінами, спричиненими радикальними геополітичними зрушеннями кінця 1980 — початку 1990-х років, що найбільш виразно проявили себе на європейському континенті: розпадом світової соціалістичної системи, завершенням «холодної війни» та демократичними перетвореннями у країнах Центрально-Східної Європи. Вирішальне значення для формування нової східноєвропейської політики Німеччини мало об'єднання ФРН та НДР 3 жовтня 1990 року, внаслідок чого її східний кордон автоматично став кордоном Європейського Співтовариства, і тому об'єднана Німеччина об'єктивно виявилася зацікавленою в розширенні Європейського Союзу на Схід. Доцільно визначити такі основні риси східноєвропейської політики ФРН у контексті розширення ЄС у 1990–1998 роках, як значна активізація двосторонніх політичних та економічних відносин із країнами Центрально-Східної Європи, підтримка євроінтеграційних прагнень країн — потенційних членів ЄС. Пріоритетами німецької східноєвропейської політики ФРН у контексті розширення ЄС зазначеного періоду було налагодження співпраці перш за все із своїми безпосередніми сусідами — країнами «Вишеградської четвірки» (Польща, Чехія, Угорщина та Словаччина). На нашу думку, основною проблемою східноєвропейської політики ФРН у контексті розширення ЄС в 1990-ті роки стало недостатнє розуміння значення ролі і місця України з точки зору стабільності східного кордону Євросоюзу. Федеральний уряд на чолі з бундесканцлером Г. Кодем, розпочавши в середині 1990-х років інтенсивну розбудову німецько-українських відносин, розглядав їх крізь призму російського фактору. На тому історичному етапі східноєвропейська зовнішньополітична стратегія Німеччини ґрунтувалася на фактичному визнанні домінування Росії на пострадянському просторі. Зважаючи на це, так і не було знайдено геополітичного балансу між Росією та Україною у східноєвропейській політиці ФРН зазначеного історичного періоду. Наслідки формування та реалізації нової східноєвропейської політики Федеративної Республіки Німеччина в контексті розширення Європейського Союзу в 1990–1998 роках полягали в консолідації зусиль Німеччини і Європейського Союзу, спрямованих на розбудову зони миру і стабільності на кордонах «старої Європи», забезпеченні значних позитивних зрушень у напрямку досягнення політичного об'єднання Європейського Союзу.

ВОСТОЧНОЕВРОПЕЙСКАЯ ПОЛИТИКА ФЕДЕРАТИВНОЙ РЕСПУБЛИКИ ГЕРМАНИЯ В КОНТЕКСТЕ РАСШИРЕНИЯ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА (1990–1998 гг.)

Анна Харлан (аспирантка отдела истории международных отношений и внешней политики Украины Института истории НАН Украины, annaharlan@ukr.net)

В статье рассматривается восточноевропейская политика Федеративной Республики Германия в контексте расширения Европейского Союза. Проанализированы причины формирования, основные черты, приоритеты и послед-

ствия реализации новой восточноевропейской политики ФРГ означенного периода.

Ключевые слова: Федеративная Республика Германия, восточноевропейская политика, Европейский Союз.

THE EAST-EUROPEAN POLICY OF GERMANY IN THE CONTEXT OF EXPANSION THE EUROPEAN UNION (1990–1998)

Anna Kharlan (graduate student of the history department of international relations and foreign policy of Ukraine, Institute of History of the NAS of Ukraine, annaharlan@ukr.net)

The paper deals with the East-European policy of Germany in the context of expansion the EU. The paper is dedicated to reasons for the emergence new East-European policy main features, priority and aftermath of this period the East-European policy of Germany.

Keywords: Germany, the East-European policy, the European Union.